

การส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาดโดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวและการจัดประชุมในภาคตะวันออกของประเทศไทย
Clean Technology Promoting through the Sufficiency Economy
Philosophy in the Tourism and Conference Industry in the Eastern
Region of Thailand

รชตะ ไชยเมือง^{1*} อดิเทพ จันทรแดง² และพิมพร เทพปิ่นตา³

Rachata Chaimuang^{1*} Adithep Chandaeng² and Phimphon Theppinta³

¹อาจารย์ สำนักวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

²อาจารย์ วิทยาลัยการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยนครพนม

³อาจารย์ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยี วิทยาลัยอินเตอร์เทคโนโลยี

¹Lecturer, Faculty of Tourism and Hotel, Chiang Rai Rajabhat University

²Lecturer, Tourism and Service Industry College, Nakhon Phanom University

³Lecturer, Faculty of Business Administration and Technology, Lampang Inter-Tech College

*Corresponding author, E-mail: rachata.cha@crju.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาภาคตะวันออกเพื่อรองรับอัตราการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุม จำเป็นต้องใช้องค์ความรู้เชิงสหวิทยาการเข้ามาช่วยบูรณาการ และขับเคลื่อนนโยบายแผนการพัฒนา โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาแผนการพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและการจัดประชุมภาคตะวันออกของประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก เพื่อรองรับอัตราการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและ 3) การส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาดโดยใช้แนวทาง เศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุมในภาคตะวันออกของประเทศไทย เป็นการวิเคราะห์เอกสารและทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล โดยมีผลการศึกษาพบว่า แผนพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและการจัดประชุมภาคตะวันออกของประเทศไทย มี 3 ด้าน คือ (1) เน้นการจัดประสานงานระดับ นานาชาติมากขึ้น (2) เร่งสร้างศักยภาพและภาพลักษณ์ของภาคตะวันออกให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติและ ความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและการจัดประชุม และ (3) การพัฒนาบุคลากรทุกระดับ ควบคู่กับ การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยเอกสาร/ข้อมูลจากการสัมมนาและทำการสังเคราะห์ ผ่านหมวดหมู่ของข้อมูลผลการศึกษา พบว่า แผนพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องเน้นการประยุกต์ใช้ “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยแนวทางการส่งเสริม เทคโนโลยีสะอาดเป็นจุดขายสำคัญเพื่อจับกลุ่มลูกค้าประเภทองค์กรที่มีนโยบายด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ขององค์กรทั้งในและต่างประเทศผ่านแผนการเน้นอุตสาหกรรมที่มาจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ กลุ่มอุตสาหกรรมที่เข้าสู่โครงการลดมลภาวะ

คำสำคัญ: การส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาด, เศรษฐกิจพอเพียง, อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุม

Abstract

The development of the Eastern Region is necessary to support the growth of the tourism and convention industries. It requires interdisciplinary knowledge to integrate and drive policy and development plans effectively. The concept of a sufficiency economy must be applied to adapt to the era of social, cultural, and economic change. The research aims to achieve three objectives: (1) to study the development plan for the tourism industry and the organization of the Eastern Conference of Thailand, (2) to study the development guidelines for the eastern region to support the growth of the tourism industry, and (3) to promote clean technology using the Sufficiency Economy approach in the tourism and convention industries in the eastern region of Thailand. The study entailed document analysis and data categorization. The results showed that the tourism and conference industry development plan for the eastern region of Thailand has three aspects: (1) emphasizing more international coordination, (2) accelerating the creation of the potential and image of the eastern region to be a place of international acceptance and readiness to be a center for tourism and conferences, and (3) developing personnel at all levels in parallel with the development of modern information systems. The data were analyzed by documents/data from seminars and synthesized. The study found that tourism industry development plans must emphasize the application of "Sufficiency Economy" as a guideline for development and increasing competitiveness. The approach to promoting clean technology is an important selling point to capture corporate customers with social responsibility policies of organizations both domestically and abroad through industry-focused plans that come from the participation of all sectors, especially industrial groups that enter into pollution reduction projects.

Keywords: Clean Technology Promotion, Sufficient Economy, Tourism, Convention Industry

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงมีผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยช่วงของระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ผันผวน ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก แม้ว่าในภาพรวมสังคมไทยมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้น และมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งแตกต่างกันไปทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และสังคม แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็ง ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยบูรณาการทุนที่มีอยู่ของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนมนุษย์ รวมทั้งสร้างสมดุลการพัฒนาทุกมิติและใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมเพื่อเตรียมพร้อมให้ประเทศสามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) นโยบายรัฐบาลที่ต้องการฟื้นเศรษฐกิจด้วยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมไมซ์ โดยผ่านการประกาศแผนเร่งด่วนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ซึ่งภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในมาตรการหลัก

ที่จะสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ ผ่านการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ คือ การจัดการฝึกอบรมและสัมมนาให้กระจายทั่วประเทศ รวมทั้งลดหย่อนค่าธรรมเนียม และค่าบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้มีการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว รัฐบาลจะพัฒนามาตรฐานบริการด้านการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจนำเที่ยวที่มีมาตรฐานการเดินทางที่สะดวกและปลอดภัย ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ที่พักและโรงแรมที่มีมาตรฐาน รวมทั้งพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น พนักงานโรงแรม พนักงานบริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ พนักงานร้านอาหาร และพนักงานรถนำเที่ยวให้มีมาตรฐานเป็นต้น และปรับปรุงการให้บริการที่ได้มาตรฐานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งในด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและค่าธรรมเนียมและค่าบริการของรัฐ ขณะเดียวกันรัฐบาลมุ่งเน้นพัฒนาด้านการตลาด และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ด้านการตลาด เพื่อสนับสนุนจุดขายที่มีความโดดเด่นของไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุมและแสดงสินค้า

นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) การขับเคลื่อนงานระดับนานาชาติ (2) การเร่งสร้างศักยภาพหรือภาพลักษณ์ของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ และ (3) ความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางธุรกิจไมซ์ และการพัฒนาบุคลากรทุกระดับควบคู่กับการพัฒนาระดับข้อมูลสารสนเทศของอุตสาหกรรมไมซ์ให้ทันสมัย (อุตสาหกรรมท่องเที่ยว 2565) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาประเทศไทยมีความโดดเด่นเรื่องสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เข้ามาท่องเที่ยว แต่ยังขาดการอนุรักษ์และบริหารจัดการขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะ ภาคตะวันออกของประเทศไทย ดังต่อไปนี้ เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์กลางการผลิต การวิจัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมการเกษตรเพื่อการส่งออก เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์กลางด้านการพลังงาน ด้านการค้า และการผลิต รวมทั้งการเป็นศูนย์กลางชายแดนด้านตะวันออกของประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภาคตะวันออกของประเทศไทย และการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง เพื่อพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่งทุกระบบเพื่อเชื่อมโยงสู่ทุกภูมิภาคของโลก เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกให้เป็นที่รู้จักในระดับโลก ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นในระยะยาว เพื่อยกระดับคุณภาพของการให้บริการทางสังคม โครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม โครงสร้างพื้นฐานและการมีส่วนร่วมของประชาชนและท้องถิ่นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อยุทธศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน และเพื่อสร้างระบบการพึ่งพากันระหว่างเมืองและชนบทอย่างเกื้อกูลกันจึงเป็นที่มาของการศึกษาข้อมูลในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุมภาคตะวันออกของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเพื่อรองรับอัตราการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุม
3. เพื่อแนวทางการส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาด การส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาดโดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุมในภาคตะวันออกของประเทศไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แผนการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุมภาคตะวันออกของประเทศไทย

การศึกษาข้อมูลระดับนโยบายและเศรษฐกิจของภาคตะวันออก สามารถแบ่งเป็นวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ได้ 5 ด้าน คือ 1) การกระจายความเจริญ (Growth and Distribution) 2) การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน (Balanced and Sustainable Development) 3) การพัฒนากลุ่มเมือง (Urban Cluster) 4) การส่งเสริมนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาภาค (Innovation for Regional Development) และ 5) เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการจัดประชุมของภาคตะวันออก ซึ่งมีสัดส่วนของอัตราการเจริญเติบโตสูงขึ้น รวมถึงยังสะท้อนให้เห็นกระจายของการลงทุนและการจ้างงานของภาคธุรกิจบริการ เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจภัตตาคาร ธุรกิจโลจิสติกส์ และธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้อง อันมีส่วนเชื่อมโยงก่อให้เกิดการหมุนเวียนของกระแสเงินสดภายในประเทศ จะก่อให้เกิดการจ้างงานในภาคการค้าและบริการเป็นจำนวนการจ้างงานที่มีขนาดใหญ่ที่สุด รองลงมา คือ ภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม

ดังนั้น การเชื่อมโยงจึงต้องมีการอาศัยความรู้จากหลายฝ่ายมาสนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อสนับสนุนโครงสร้างเพื่อการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออก เพื่อการเชื่อมโยงภาคกลาง รวมถึงระบบศูนย์กลางเมืองในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องการดำเนินงานด้านโครงสร้าง สรุปดังแสดงในตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 โครงสร้างเพื่อการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออก และการเชื่อมโยงภาคกลาง

ศูนย์กลางเมือง	พื้นที่
ศูนย์กลางเมืองหลักระดับมหานคร	กรุงเทพฯ
ศูนย์กลางเมืองหลัก	สมุทรปราการ, สมุทรสาคร, ปทุมธานี, นนทบุรี, เพชรบุรี,ราชบุรี, สุพรรณบุรี, อุทัยฯ, ชลบุรี
ศูนย์กลางเมืองรอง	ระยอง, ฉะเชิงเทรา, สมุทรสงคราม, สระบุรี, สิงห์บุรี, ชัยนาท, อ่างทอง, ประจวบคีรีขันธ์
ศูนย์กลางการพัฒนาเมืองใหม่	เมืองใหม่นครนายก, เมืองใหม่บางพลี, เมืองใหม่ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ, เมืองใหม่แหลมฉบัง

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (2561)

ดังนั้น จากโครงสร้างเพื่อการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกและการเชื่อมโยงภาคกลาง ได้มีการดำเนินงานเชิงรุกผ่าน การทำการตลาด การเชื่อมโยงระหว่างทั้ง 3 ภาค ดังภาพประกอบที่ 1 ในรูปแบบของไดอะแกรม (Diagram) ซึ่งแผนการพัฒนาหลักที่เชื่อมโยงกัน คือ แผนการพัฒนาแนวเหนือ แนวตะวันออก-ตะวันตกและแนวตะวันออกเฉียงเหนือ โดยที่ไดอะแกรม (Diagram) นี้สะท้อนถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงกิจกรรมการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวความคิดในการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน การคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ (Logistics) การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ (Backward – Forward Economic Linkage) โครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) และระบบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดเครือข่ายการพัฒนา ระหว่างพื้นที่ทั้ง 3 ภาค (ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้)

การกำหนดยุทธศาสตร์แผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการจัดประชุมภาคตะวันออกของประเทศไทย 3 ด้าน คือ 1) การดำเนินงานเชิงรุก การทำการตลาดเชิงรุกระดับนานาชาติมากขึ้น 2) การเร่งสร้าง

ศักยภาพและภาพลักษณ์ของภาคตะวันออกให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและการจัดประชุม และ 3) การพัฒนาบุคลากรทุกระดับควบคู่กับการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุมให้ทันสมัย สอดคล้องกับการศึกษาของ Blattberg and Deighton (1996); Rust and Oliver (2000) ซึ่งให้เห็นว่า ความพึงพอใจของลูกค้าจะมากขึ้น หากมีความรู้สึกว่าคุณค่าที่ได้รับจากองค์การมีมากขึ้น ซึ่งตราสินค้าเป็นอีกแนวทางหลักที่ดึงดูดใจของลูกค้าต่อสินค้าและองค์การ เพราะจะเกี่ยวข้องกับความคิดต่อตราสินค้า คุณภาพ ภาพลักษณ์ของตราสินค้าของแหล่งท่องเที่ยว (Severt & Palakurthi, 2008) ดังแสดงในภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 แผนการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุมภาคตะวันออกของประเทศไทย
ที่มา: ดัดแปลงจากแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมไมซ์แห่งชาติ (2566)

2. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุม โดยการประยุกต์ใช้โครงการพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง”

การเดินทางท่องเที่ยว การจัดประชุม หรือการแสดงสินค้า มีส่วนก่อให้เกิดปัญหาภาวะโลกร้อน ซึ่งบางครั้งก็เป็นปัญหาของสังคม ดังนั้น ผู้ที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวควรมีส่วนรับผิดชอบ โดยการประชุมของสมาคมครั้งล่าสุดที่มีสมาชิกทั้งหมด 815 ประเทศทั่วโลก ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผู้ประกอบการศูนย์การประชุมและเข้าร่วมประชุมนิทรรศการ จึงได้มีการกำหนดแนวทางความร่วมมือในนโยบายด้านความรับผิดชอบต่อสังคมหรือการรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) โดยกระแสด้านสิ่งแวดล้อมและการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สามารถทำได้ตั้งแต่กฎและมาตรการต่าง ๆ เช่น การลดการใช้กระดาษระหว่างการประชุมให้น้อยลง การวางแผนการเดินทางของผู้เข้าร่วมงาน การจัดอาหาร เครื่องดื่ม และการบริการ ภายใต้แนวทางที่ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผู้วางแผนจัดงานสามารถเลือกมาตรการสีเขียวที่มีอยู่มากมายและช่วยลดงบประมาณของการดำเนินธุรกิจด้านการจัดประชุมสัมมนา และในขณะเดียวกันก็ความรับผิดชอบต่อสังคม (Thailand Convention & Exhibition Bureau: TCEB, 2021)

สำหรับการประชุมหรือสัมมนาและการแสดงสินค้านั้นต้องมีมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) ซึ่งประเด็นนี้ยังไม่มีประเทศใดเป็นผู้นำในการขับเคลื่อน ดังนั้น ประเทศไทยควรกำหนดเป้าหมายระยะยาว คือ มีแนวทางในการทำให้ประเทศไทยก้าวไปเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมไมซ์ระดับโลกด้วยศักยภาพที่มีอยู่อย่างพร้อมเพรียงและสิ่งที่สำคัญคือต้องมีแผนกระตุ้นตลาดอุตสาหกรรมไมซ์ภายในประเทศก่อน ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน การจัดประชุม สัมมนาด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จะเสริมสร้างให้เศรษฐกิจของประเทศเข้มแข็งผ่านมาตรการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับประเทศอย่างเช่นโครงการ “ประชุมเมืองไทย ภูมิใจช่วยชาติ” จะเพิ่มความแข็งแกร่งมั่นคงให้กับฐานรากเพื่อรองรับการพัฒนาของประเทศในด้านอื่น ๆ รวมถึงต้องริบเร่งทำการกำหนดตำแหน่งทางการตลาดสีเขียว (Green Positioning) เพื่อให้ประเทศไทยสามารถ จัดการสัมมนาและแสดงนิทรรศการหรือสินค้าได้สะดวกขึ้น เพราะเรื่องสิ่งแวดล้อมไม่ใช่แสดงถึงภาพพจน์ที่ดีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดประชุม สัมมนาและแสดงสินค้าด้วยเช่นกัน (Thailand Convention & Exhibition Bureau: TCEB, 2021)

กรีน มีตติ้ง (Green Meeting) หรือการจัดประชุมด้านภัยโลกร้อนในรูปแบบของประเทศไทย เพื่อความยั่งยืน (Sustainability) เพราะทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนการจัดประชุม การจัดนิทรรศการ การแสดงสินค้า ด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การปรับการประชุมสัมมนาสู่การประชุมสีเขียว จึงมีความหมายมากกว่าการส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กรให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แต่ยังรวมถึงการนำพาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนี้สู่ความยั่งยืนในระยะยาว โดยมีแนวทางการประยุกต์ใช้ด้านการลดการใช้ทรัพยากรที่ใช้ในการประชุมสัมมนา เช่น ลดการใช้กระดาษ หันมาใช้อุปกรณ์ด้านอิเล็กทรอนิกส์ทดแทน หลีกเลี่ยงการใช้ขวดน้ำพลาสติกเปลี่ยนเป็นน้ำจากแก้ว และหมุนเวียนน้ำที่เหลือจากการดื่มไปรดน้ำต้นไม้ การคืนป้ายชื่อผู้สัมมนาหลักเลกกิจกรรมการควบคุมอุณหภูมิเครื่องปรับอากาศ การใช้วัสดุที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ได้มากที่สุด (Thailand Convention & Exhibition Bureau: TCEB, 2021) งานศึกษาของ Jago and Deery (2005) ได้แนะนำปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เข้าร่วมงานประชุม โดยมีหลาย ๆ ประเด็นที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจมาประชุมของผู้เข้าร่วมประชุมในงานประชุมนานาชาติ เช่น การเพิ่มโปรแกรมการศึกษาดูงานหลังจากมีการประชุมแล้วเสร็จเข้าไปให้แข็งแรง ความปลอดภัยในสถานที่จัดงานประชุม

ความพอเพียงของระบบอินเทอร์เน็ต และความต้องการสถานที่ที่มีสิทธิพิเศษสำหรับผู้เข้าร่วมประชุม เช่น กลุ่มเปราะบาง และกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

การจัดงานประชุมจะมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมการประชุมที่มอบประสบการณ์ที่ประทับใจแบบใหม่ให้กับผู้เข้าร่วมประชุมแบบไมซ์ ผ่านการนำเสนอเส้นทางและผลิตภัณฑ์ใหม่ของแต่ละชุมชน เช่น การเพิ่มพื้นที่ทางเดินเท้าของศูนย์ประชุมให้เชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ การเพิ่มกิจกรรมใหม่โดยให้มีการสัมผัสบรรยากาศของเมือง หรือการจัดงานประชุมในรูปแบบออนไลน์ที่มอบประสบการณ์เข้าถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการสร้างแพลตฟอร์มที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงธุรกิจบริการและผู้ประกอบการท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเข้าถึงข้อมูล สารสนเทศตลอดจนวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นง่ายขึ้น เพราะเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ และสร้างประสบการณ์อันมีค่าให้นักท่องเที่ยวที่สนใจด้านการลดภาวะโลกร้อน ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 แสดงข้อมูลจำนวนคน 10 เส้นทางไมซ์สร้างสรรค์อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
ที่มา: Thai MICE Connect: e-MICE Marketplace (2023)

จากภาพประกอบที่ 2 ประเทศไทยจำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยใช้ “กรีน มีทติ้ง” ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งของการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวสำคัญ เพื่อจับกลุ่มลูกค้าประเภทองค์กรที่มีนโยบายด้านความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่เข้าสู่โครงการลดมลภาวะ (Carbon Credit) ที่ต้องปฏิบัติตามกฎและดำเนินการสานต่อนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการเลือกแนวทางการจัดกิจกรรมไมซ์ให้สอดคล้องกัน (บุเรศ แบนโคตร และคณะ, 2565) เช่นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของจังหวัดนครพนมสู่การเป็น MICE City เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่การเป็น MICE City อย่างสมบูรณ์แบบ โดยมีการทดลองจำนวน 10 เส้นทาง คือ 1) เชียงใหม่ 2) พิชญโลก 3) บางน้ำผึ้ง-บางกอบัว 4) พะจัน 5) ภูเก็ต 6) อุดรธานี-หนองคาย 7) ขอนแก่น 8) เขาใหญ่ 9) พัทยา และ 10) สงขลา-ปัตตานี ทางผู้ประกอบการโรงแรมต้องให้ข้อมูลแก่พนักงานผู้ให้บริการในเรื่องของ MICE City เพื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้มีความเข้าใจมากขึ้นและสามารถดูแล

นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึงสามารถตอบข้อข้องใจได้ทุกประเด็น เมื่อมีผู้ที่ต้องการข้อมูลในส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางภาครัฐและเอกชน

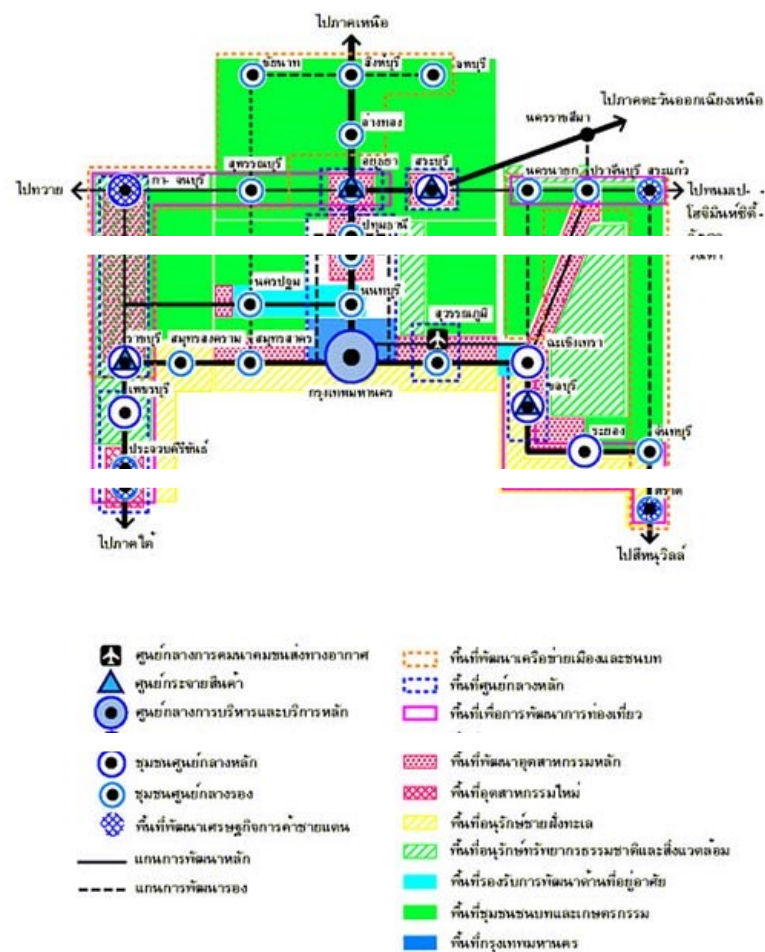
3. การส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาด โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุมในภาคตะวันออกของประเทศไทย

ประเทศไทยมีนโยบายภาครัฐที่สำคัญ คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหนึ่งนั้น คือ “การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อยุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษ ควบคู่กับการส่งเสริมกระบวนการผลิตที่สะอาด ลดการใช้วัสดุและส่งเสริมการแปรรูปของเสีย เพื่อกลับมาใช้ใหม่” นอกจากนี้ในแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2566 – 2570) มียุทธศาสตร์ในการจัดทำแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการผลิตที่สะอาด ครอบคลุมภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม การท่องเที่ยวและบริการ การเงินและการธนาคาร การศึกษา และการวิจัยและพัฒนาองค์กรสำคัญที่ทำหน้าที่ผลักดันนโยบาย คือ ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ (MTEC) ภายใต้การกำกับของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่เน้นการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้และที่สำคัญประเทศไทยมีโครงการ “ฉลากสีเขียว” เริ่มต้นใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 (คณะกรรมการพลังงานหอยการค้าไทยภายใต้การดำเนินงานของหอยการค้าไทย, 2565) ประกอบกับคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้เสนอ “นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579” ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระยะ 20 ปี โดยสาระของนโยบายดังกล่าวที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เป็นระบบและกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ประหยัดพลังงานและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลง (สำนักงานสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและแผนจัดการมลพิษเพื่อเป็นกรอบและทิศทางการดำเนินงานในการควบคุมมลพิษต่าง ๆ แนวทางการควบคุมมลพิษประกอบด้วย การป้องกัน ควบคุม แก้ไขและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด เช่น การลดหรือยกเลิก การส่งเสริมกิจกรรมหรือการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมการควบคุมปริมาณและการใช้ประโยชน์ของเสีย การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การจัดการมลพิษ การนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ การลดของเสียในกระบวนการผลิตและการใช้พลังงานทดแทน เป็นต้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2565)

เทคโนโลยีสะอาด คือ การใช้วัสดุ กระบวนการผลิต หรือวิธีทำงานเพื่อลดการเกิดของเสียที่แหล่งกำเนิด รวมถึงการลดการใช้วัตถุดิบ พลังงาน น้ำ และทรัพยากรอื่น ๆ เป็นการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมและหลักการจัดการที่ดี เพื่อผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือการบริการที่เพิ่มผลผลิตและมีผลกำไร (ธเรศ ศรีสถิต, 2552) ด้วยการตรวจระบบทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ซึ่งเป็นกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การศึกษาของพรทิพย์ รอดพัน และบัณฑิต ผังนรินทร์ (2560) ได้กล่าวว่า อุตสาหกรรมของประเทศไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตและการบริโภคเข้าสู่วิถีการผลิต และการบริโภคอย่างยั่งยืน รวมถึงข้อตกลงและกฎกติกาใหม่ ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อนและเข้มงวด ซึ่งเริ่มเข้ามามีบทบาทและส่งผลกระทบกระแสนั่นด้านการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น โดยเห็นได้จากการออกข้อกำหนด และกฎระเบียบของประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมไทยต้องเร่งปรับตัว เพื่อให้สอดคล้องกับกฎระเบียบต่าง ๆ และตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคสีเขียว (Green Consumers) ที่นับวันจะมีบทบาทและความสำคัญต่อเศรษฐกิจการค้าโลกมากขึ้น ตลอดจนงานศึกษาของวรพจน์ มีถม (2542) ได้สรุปว่า เทคโนโลยีสะอาด (Clean Technology) คือ แนวความคิดในการปรับปรุงรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ปรับปรุงกระบวนการผลิตหรือการบริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศให้มีความคุ้มค่าที่สุด อันได้แก่ การใช้วัตถุดิบ พลังงาน และน้ำ เป็นต้น

นอกจากนี้ แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานตามแนวคิด “สีเขียว” หรือความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม ได้เข้ามามีบทบาทต่อการบริหารจัดการองค์กรเชิงกลยุทธ์มากขึ้นและยังช่วยขับเคลื่อนให้องค์กรบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งประเทศไทยได้วางแนวทางการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายใต้โครงการ “Go Green Exhibition” ประกอบด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดของเทคโนโลยีสะอาดมาวมกับการบริหารด้านอื่น ๆ ขององค์กรเช่น การตลาดสีเขียว การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การลดต้นทุน ของผู้ประกอบการ ส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กรจากการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นพื้นฐานการจัดทำมาตรฐาน ISO 14000 ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Thailand Convention & Exhibition Bureau: TCEB, 2021)

ดังนั้น จากแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการจัดประชุมและสัมมนา การจัดนิทรรศการและการจัดแสดงสินค้า ภายใต้ 3 แนวคิด คือ (1) แนวคิดด้านเศรษฐกิจ คือ มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีฐานเศรษฐกิจของชุมชนที่เข้มแข็งผ่านการจัดระบบโครงสร้างพื้นฐาน การกระจายฐานเศรษฐกิจและสร้างสมดุลระหว่างเมือง ชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจรายสาขาเฉพาะพื้นที่ (2) แนวคิดด้านสังคม คือ การสร้างสังคมที่เข้มแข็ง การสร้างความสมานสามัคคี ซึ่งจะนำไปสู่ การพัฒนาภาคตะวันออกอย่างสมดุลและยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน และ (3) แนวคิดด้านสภาพแวดล้อม คือ การสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และพื้นที่เกษตรที่มีความหลากหลาย การใช้พื้นที่ตามความเหมาะสมทางธรณีวิทยา และการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาเมือง การจัดหาแหล่งและระบบการจัดการน้ำ และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ดังภาพประกอบที่ 3

ภาพประกอบที่ 3 แนวทางการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกเชื่อมโยงกับภาคกลาง
ที่มา; สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (2561)

แนวคิดและหลักการของเทคโนโลยีสะอาดมุ่งเน้นการลดมลพิษที่แหล่งกำเนิด และการใช้ซ้ำ หรือนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งมีขั้นตอนที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำเทคโนโลยีสะอาด คือ 1) วางแผนและจัดองค์กร (นโยบาย/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ ตั้งคณะทำงาน) 2) การประเมินเบื้องต้น (เลือกพื้นที่ทำการประเมิน) 3) เตรียมดำเนินการประเมิน (รายการทางเลือกทั้งหมด) 4) ศึกษาความเป็นไปได้ 5) ลงมือปฏิบัติ และ 6) ติดตามประเมินผล ซึ่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุม รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องร่วมกัน กำหนดนโยบาย และขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อช่วยกระตุ้นการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีสะอาดที่นำมาใช้ในองค์กร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของพนักงานทุกคน

บทสรุป

การพัฒนาภาคตะวันออก เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการจัดประชุมสัมมนา จำเป็นต้องใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้วยการบูรณาการกับทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนนโยบายและแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการจัดประชุมในภาคตะวันออกของประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยมีการกำหนด ยุทธศาสตร์พัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ 1) การแสวงหาการจัดงานระดับนานาชาติ 2) การเร่ง

สร้างศักยภาพและภาพลักษณ์ของภาคตะวันออกให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ และ 3) ความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและการจัดประชุมในภาคตะวันออกของประเทศไทย ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรทุกระดับ ควบคู่กับการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการจัดประชุมให้ทันสมัย สอดคล้องกับงานศึกษาของ Severt and Palakurthi (2008) นำเสนอว่า ความพึงพอใจของลูกค้า ประกอบด้วยคุณค่า ตรัสสินค้า และความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าและคณะกรรมการในการจัดประชุมผ่านการประยุกต์ใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยใช้ “กรีน มีที่ตั้ง” เป็นเครื่องมือหนึ่งของจุดขายสำคัญเพื่อรองรับกลุ่มลูกค้าประเภทองค์กรที่มีนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีแนวทางการส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาด โดยเน้นการลดมลภาวะด้วยการปฏิบัติตามกฎกติกาและสานต่อนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม การตลาดเชิงรุก การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ การลดต้นทุนและส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กร เพื่อให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการดำเนินงานอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการศึกษา

การส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาดผ่านการใช้นโยบายเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการจัดประชุมเป็นการจัดความสมดุลของการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว เพราะจะทำให้การส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาดส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจ มีความไว้วางใจว่าสามารถตัดสินใจมาท่องเที่ยวด้วยความสบายใจ เกิดความพึงพอใจและกลับมาท่องเที่ยวอีก โดยผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแบบครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจัดการประชุมในสถานที่ต่าง ๆ ผ่านความร่วมมือของภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนระบบเศรษฐกิจ การส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาดผ่านการจัดประชุมในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยเพื่อขยายผลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2566). *แผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2566-2570*. สืบค้น 17 กรกฎาคม 2565 จาก [https:// www.pcd.go.th/strategy/แผนจัดการมลพิษ-พ.ศ-2566-2570](https://www.pcd.go.th/strategy/แผนจัดการมลพิษ-พ.ศ-2566-2570)
- คณะกรรมการพลังงานหอยการค้าไทยภายใต้การดำเนินงานของหอยการการค้าไทย. (2565). *รู้จัก “ฉลากเขียว” เครื่องหมายสำหรับสินค้ารักษ์โลก*. สืบค้น 17 กรกฎาคม 2565 จาก [https:// energy-thaichamber.org/green-label-thailand](https://energy-thaichamber.org/green-label-thailand)
- ธเรศ ศรีสถิตย์. (2552). *เอกสารประกอบการวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงแรม. หลักสูตรปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม. มหาวิทยาลัยมหาสารคามวารสารส่งเสริมอุตสาหกรรมกระทรวงอุตสาหกรรม*.
- บุเรศ แป้นโคตร, กรรณิกา สนพะเนาว์, และกันตภพ บัวทอง. (2565). *การศึกษาศักยภาพของธุรกิจการจัดประชุมในจังหวัดนครพนม เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็น MICE City ของประเทศไทย. วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ, 3(2).15-29*.
- พรทิพย์ รอดพัน และบัณฑิต ผังนรินทร์. (2560). *แรงผลักดันในการดำเนินการ เทคโนโลยีสะอาด กิจกรรมห่วงโซ่อุปทานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของอุตสาหกรรมสีเขียวในประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 7(1). 54-62*.

- วรพจน์ มีถม. (2542). *เทคโนโลยีสะอาด*. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานครสถาบันสิ่งแวดล้อม
อุตสาหกรรม. สมาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. *คู่มือเทคโนโลยีสะอาดสำหรับประชาชน เล่ม 1, 2.*
หนังสือสกุลไทย, 54(2806). 102.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*
ฉบับที่สิบสอง (พ.ศ. 2560-2564) กรุงเทพฯ. สืบค้น 17 กรกฎาคม 2565 จาก
https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). *แผนภาพรวมเพื่อการพัฒนาเขตพัฒนา*
พิเศษภาคตะวันออก (พ.ศ. 2560 - 2565). สืบค้น 19 กันยายน 2566 จาก <https://eeco.or.th/th/>
- สำนักงานสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). *ยุทธศาสตร์กระทรวง*
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579). สืบค้น 17 กรกฎาคม 2565
จาก <https://chiangmai.mnre.go.th/th/about/content/2257>
- Blattberg, R. C., & Deighton, J. (1996). Manage marketing by the customer equity test. *Harvard business review*, 74(4), 136.
- Leo K. Jago & Margaret Deery. (2005). Relationships and Factors Influencing Convention Decision-Making. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, (1). Retrieved 2023, December 11 from www.BusinessPlanning_SMEs_Chapter_13.doc
- Rust, R. T., & Oliver, R. L. (2000). Should we delight the customer?. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 28(1), 86-94.
- Severt, K., & Palakurthi, R. (2008). Applying customer equity to the convention industry. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 20 (6), 631-646. <https://doi.org/10.1108/09596110810892209>
- Thailand Convention & Exhibition Bureau: TCEB, (2018). *Newletter Issue 3* (September – October). Retrieved 2023, December 11 from <http://www.tceb.or.th>.
- Thailand Convention & Exhibition Bureau: TCEB, (2019). *Newletter Issue 5. (January – February)*. Retrieved 2023, December 11 from <http://www.tceb.or.th>.
- Thailand Convention & Exhibition Bureau: TCEB, (2019). *Newletter Issue 6. (March – April)*. Retrieved 2023, December 11 from <http://www.tceb.or.th>.
- Thailand Convention & Exhibition Bureau: TCEB, (2021). *Newletter Issue 7. (May – June)*. Retrieved 2023, December 11 from <http://www.tceb.or.th>.
- Thailand Convention & Exhibition Bureau: TCEB, (2021). *Newletter Issue 8. (July – August)*. Retrieved 2023, December 11 from <http://www.tceb.or.th>.
- Thai MICE Connect: e-MICE Marketplace. (2023). Retrieved 2023, December 11 from <https://www.thaimiceconnect.com/contact>